

На правах рукопису

ПАСІЧНИК ЮРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

НОВІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА
НА КОНСЕРВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ.

Спеціальність: 08.00.05 - Економіка, планування,
організація управління
народним господарством та його
галузями (харчова промисловість).

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук

Київ - 1993

11

710 28 377

Дисертацією є рукопис. Робота виконана на кафедрі організації підприємств Одеського технологічного інституту харчової промисловості ім.М.В.Ломоносова.

Науковий керівник

- кандидат економічних наук, доцент Приходько К.П.

Офіційні опоненти:

- доктор економічних наук, професор Сингаєвський І.О.

- кандидат економічних наук, с.н.с. Покойова О.М.

Провідна організація - Укрплодоовочпром Міністерства сільського господарства і продовольства України, м.Київ.

Захист відбудеться "___"_____ 1994 р. о ____ год.
на засіданні спеціалізованої ради К 068.17.01 по захисту дисертациі на здобуття наукового звання кандидата економічних наук при Українському державному університеті харчових технологій (252017, Київ - 17, вул. Володимирська, 68).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці УДУХТ.

Автореферат розіслано "___"_____ 1993 р.

Вчений секретар
спеціалізованої ради,
кандидат економічних наук, доцент

Н.А.Волохова

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00814117 (M)

І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.

І.І. Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку нашого суспільства в Україні відбуваються складні процеси в політичній, духовній, економічній сферах. Однією з найважливіших проблем, яку потрібно вирішувати найближчим часом в Україні, є забезпечення населення продуктами харчування.

Незважаючи на сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, наявність резервів виробничих потужностей і достатнього забезпечення кваліфікованими спеціалістами в харчових галузях промисловості, населення України споживає окремих видів харчових продуктів менше, в тому числі і плодоовочевих консервів, ніж це передбачено фізіологічною нормою.

Починаючи з 1990 року, має місце різке зниження виробництва плодоовочевих консервів і, відповідно, зменшення споживання.

Так, якщо в 1990 році на одного середньостатистичного жителя України припало 74,6 умовних банок плодоовочевих консервів, при фізіологічній нормі 64 відносно промислового виготовлення, то в 1991 році - 65, а в 1992 році лише 59,5. В 1993 році очікується незначне збільшення.

Впровадження ринкових відносин нагально вимагає від підприємств промисловості внесення корективів у стиль роботи, який складався десятиріччями, освоєння нових сфер діяльності.

Цього можна досягти, переусвідомивши теоретичні положення по організації виробництва, які склалися в умовах планової регульованої економіки, враховуючи досвід країн з розвинутою ринковою економікою, нашого власного і на цій основі створити сприятливу концепцію організації виробництва.

Підприємства консервної галузі промисловості мають великий потенціал в забезпеченні сировинними, матеріальними, трудовими ресурсами, що створить сприятливі умови для їх успішної роботи

уже в найближчому майбутньому.

Для цього потрібно привести в дію в потрібному напрямку ці ресурси. Цього можна досягти, застосувавши нові підходи до організації виробництва, які відповідали б новим умовам господарювання.

Питання організації виробництва в харчовій галузі промисловості висвітлювались в працях українських вчених-економістів М.І.Чумаченка, І.Лукінова, В.Ф. Шудри, науковцями економічних кафедр Київського державного університету харчових технологій і Одеського технологічного Інституту харчової промисловості ім. М.В.Ломоносова.

Але слід зазначити, що прикладними питаннями організації виробництва відносно плодоовочевої консервної промисловості з розробкою практичних рекомендацій, обґрунтованих з наукової точки зору в умовах ринкової економіки, по суті ще не займалися, в зв'язку з чим тема дисертаційного дослідження вважається актуальною.

1.2. Предмет та об'єкт дослідження. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних та практичних питань організації промислового виробництва на підприємствах консервної галузі промисловості.

Об'єктом дослідження вибрані підприємства консервної галузі промисловості.

1.3. Мета дисертаційної роботи полягає в розробці пропозицій по підвищенню ефективності роботи на підприємствах плодоовочевої консервної галузі промисловості шляхом використання нових підходів до організації виробництва в умовах ринкової економіки.

Відповідно до поставленої мети вирішені такі завдання:

- розкриті сутність організації виробництва, подається її визначення;

- виконано економічний аналіз і зроблена оцінка існуючої організації виробництва, висвітлені основні тенденції її розвитку;

- опрацьовано механізм функціонування основного виробництва і фінансової служби;

- приведено механізм планування виробництва з врахуванням умов зовнішнього і внутрішнього середовища;

- напрацьовано практичні рекомендації по впровадженню на підприємствах нових підходів до організації виробництва.

1.4. Методика дослідження. Для вирішення поставлених завдань застосовувались як загально прийняті, так і спеціальні наукові методи: групування, порівняльного аналізу, економіко-математичні та інші.

Основним був вибраний системний метод.

Методологічною основою дисертації є закони, які діють в умовах ринкової економіки, праці класиків економічної теорії, які можуть бути використані в умовах ринку, праці вчених економістів як зарубіжних, так і наших вітчизняних, відносно роботи підприємств на сучасному етапі, нормативні матеріали законодавчих органів України.

Інформаційною базою дисертації є матеріали статистичної звітності Міністерства статистики України, підприємств консервної галузі промисловості, матеріали наукових конференцій та семінарів і інші літературні джерела.

1.5. Наукова новизна та практична значимість.

Наукова новизна та практична значимість дослідження полягає

в вирішенні окремих питань теорії і практики організації виробництва в плодовоочевій консервній галузі промисловості, які мають прикладне значення:

- уточнена сутність організації виробництва відносно плодовоочевих консервних підприємств в ринкових умовах господарювання, подано її визначення;

- розроблена і представлена модель підприємства як виробничої системи з управляючою і управляемою системами і обґрунтована роль організації виробництва, як важеля приведення в дію всіх підсистем виробничої системи;

- представлено алгоритм реалізації розробленої моделі за участю системи планів з математичним апаратом для використання в розрахунках ЗОМ;

- напрацьована схема організації фінансового забезпечення виробничо-господарської діяльності підприємства, як однієї із найбільш вагомих підсистем виробничої системи.

Підприємства плодовоочевій консервній галузі промисловості зможуть, прийнявши за основу організацію роботи фінансової служби, використовуючи приведені в дисертаційному дослідженні схему взаємовідносин фінансової служби з іншими підрозділами, а також службову інструкцію керівника фінансової служби, проектувати роботу інших структурних підрозділів.

1.6. Апробація та реалізація результатів дослідження.

З основними теоретичними положеннями і практичними результатами працівники підприємств плодовоочевій консервній галузі промисловості, наукові працівники, керівники галузі мали можливість ознайомитись на конференціях, семінарах, а також через публікації у відкритому друкі.

Висновки дослідження доповідалися на науково-технічних конференціях ОТХП у 1990-1993 роках. Результати дослідження впроваджені на Черкаському консервному комбінаті.

По темі дисертації опубліковано 7 друкованих праць, загальним обсягом 2,6 п.а.

1.7. Достовірність результатів. Дослідження підтвержується практикою, оцінками фахівців. Висновки ґрунтуються на аналізі великого обсягу практичного та наукового масиву інформації і відповідають законодавству України.

1.8. Обсяг та структура дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

Обсяг текстової частини складає 160 сторінок і включає 34 таблиці, 15 малюнків, приведено близько 40 показників по 12-ти консервним підприємствам України.

Структурна побудова дисертації визначається послідовністю поставлених завдань і приведена нижче:

ВСТУП.

Розділ 1. ТЕОРИТИЧНІ І МЕТОДОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА І ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ.

1.1. Історичні передумови розвитку і становлення організації виробництва.

1.2. Сутність організації виробництва з позицій системного підходу.

1.3. Методологічні основи розробки нових підходів до організації виробництва стосовно підприємств консервної галузі промисловості

Розділ П. АНАЛІЗ ІСНУЮЧОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА НА КОНСЕРВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В ПЕРЕХІДНИЙ ПЕРІОД ДО РИНКОВИХ ВІДНОСИН.

- 2.1. Роль організаційного фактора в забезпеченні консервною продукцією населення України.
- 2.2. Аналіз фактичного стану організації виробництва по окремих підсистемах виробничої системи і формуючих їх рівень показників по групі підприємств консервної галузі промисловості.

Розділ Ш. ПРОЕКТУВАННЯ І ОБГРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА.

- 3.1. Обґрунтування моделі організації виробництва.
- 3.2. Функціонування окремих підсистем в реальній моделі організації виробництва.
- 3.3. Порівняльний аналіз плучої організації виробництва з запропонованою моделлю організації виробництва.

ВИСНОВКИ.

СПИСКИ ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

ДОДАТКИ.

1.9. Стислий зміст дисертаційної роботи. У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми, визначається мета, завдання, предмет та об'єкт дослідження, методологія і методи його провешення, наукова новизна і практична значимість.

В першому розділі розглянуті історичні перелумови розвитку і становлення сучасної організації виробництва, в додатках до цього розділу приведені найбільш важливі події, імена та праці визначних економістів, подається сутність організації виробниц-

тва з позицій системного підходу, приведені методологічні основи розробки нових підходів по організації виробництва.

В другому розділі виконано економічний аналіз сучасного стану організації виробництва в порівнянні з досягнутим рівнем розвинених країн. Детально проаналізовано стан організації виробництва в основному та обслуговуючому виробництві, технічній підготовці, фінансовому, кадрівому, сировинному та повільково-інформаційному забезпеченні, маркетингу.

Згідно виконаного аналізу використовуючи організаційний фактор запропоновані конкретні практичні рекомендації по підвищенню ефективності роботи.

У третьому розділі приведені схеми, алгоритми і моделі організації планування виробництва, функціонування фінансової служби і показана ефективність запропонованої моделі організації виробництва в порівнянні із лівою.

У висновках узагальнюються результати виконаного дослідження, приведені пропозиції щодо підвищення ефективності роботи.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ, ЯКІ ВИНОСЯТЬСЯ НА ЗАХИСТ.

2.1. Вивчення теоретичних питань і пропозицій щодо їх застосування в практичній діяльності підприємств, провезитися з використанням системного методу. Згідно цього методу підприємство розглядається як виробнича система, яка має в своєму складі ряд підсистем. Виробнича система при своєму функціонуванні зазнає впливу умов зовнішнього середовища.

В сучасних умовах господарювання підприємство є складною соціотехнічною системою, і визначення конкретних підсистем провелося з врахуванням специфіки діяльності консервних підприємств.

В послідовній детально розглянуті такі поняття, як "система", "виробнича система", "підсистема", "елемент", "зв'язки".

Автором співставлено різні точки зору з питань, пов'язаних з організацією виробництва й проведено розділення таких понять, як "організація виробничої системи" і "організація виробництва".

Під організацією виробничої системи розуміється організація роботи підприємства в цілому, включаючи управляючу і управляемую системи з їх зв'язками і порядком взаємодії, а під "організацією виробництва" – лише ті підсистеми, які приймають участь в організації виробничого процесу і виготовленні продукту.

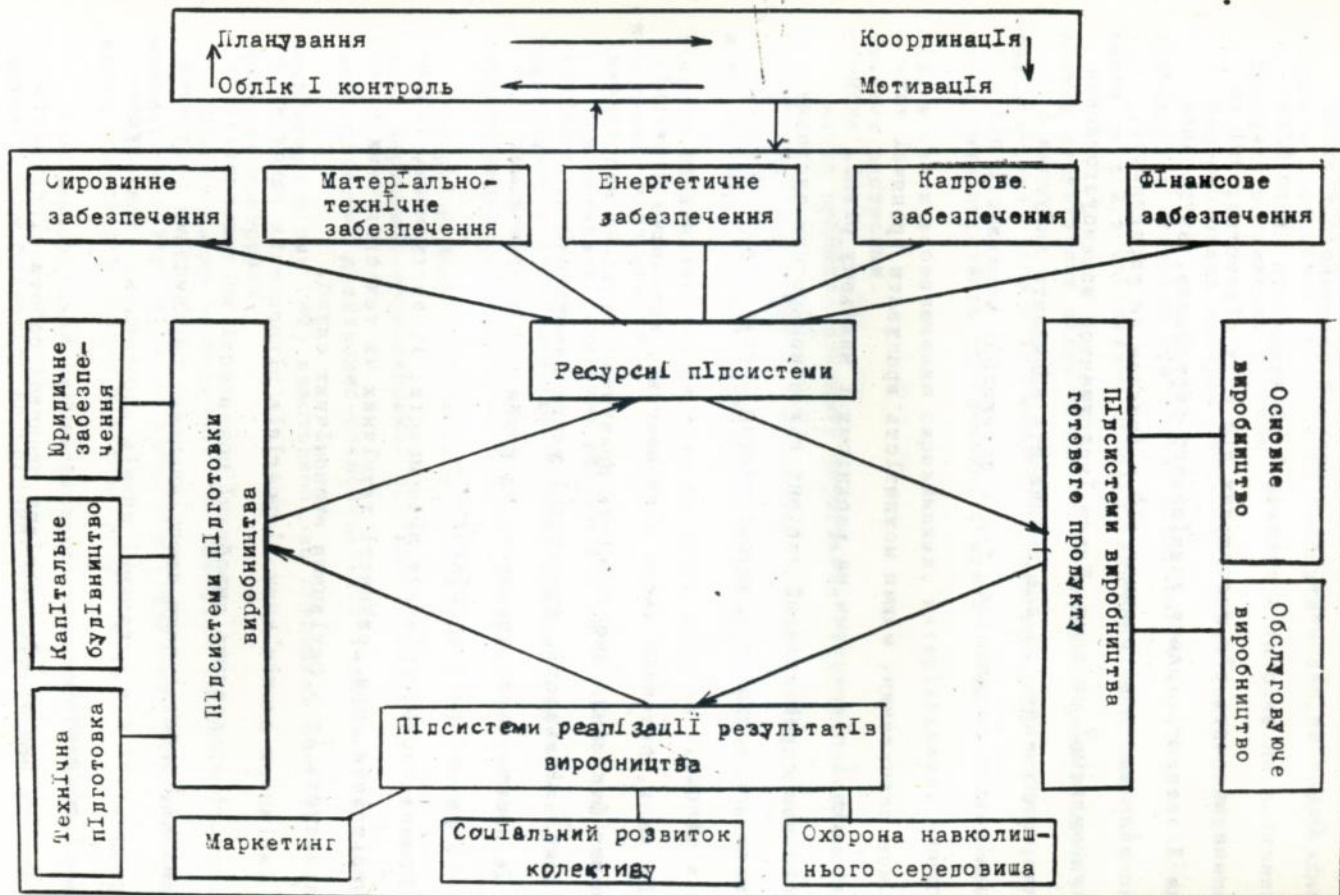
Розділення систем на управляючу і управляемую і склад підсистем приведено на мал. 1.

2.2. Вивчивши значну кількість літературних джерел, розглянувши історичний шлях, що перепував становленню сучасної організації виробництва, розкривається її сутність, особливості функціонування.

В доплатках наведено 34 визначення організації виробництва в висловлюваннях як економістів України і СНД, так і інших країн.

Проаналізувавши великий обсяг літературних джерел, пропонується таке визначення організації виробництва.

Організація виробництва – це порядок взаємодії підсистем управляємої системи в внутрішньому середовищі з врахуванням умов зовнішнього середовища, регламентування їх діяльності в часі і просторі для досягнення поточної мети, узгодженої з перспективною.

2.3. Оскільки підприємство з позицій системного підходу розглядається як виробнича система і ефективність його функціонування залежить від узгоджених дій всіх підсистем, які по того ще й зазнають впливу зовнішнього середовища, актуальним буде питання взаємоузгодження дій підсистем як управляючої, так і управляємої системи. Таким інструментом взаємоузгодження виступає планування, що дає можливість врахувати як умови і плюси зовнішнього середовища, так і потенційні можливості підприємства.

Саме планування, маючи можливість врахувати граничні можливості кожної підсистеми на верхньому і нижньому рівні, вибирає найбільш сприйнятливий варіант дій з конкретним числовим значенням для кожної підсистеми окремо і всієї виробничої системи в цілому.

На жаль, останнім часом підприємства, включаючи державні, опержавши фактичну самостійність практично за всіма напрямками виробничої діяльності, достатньої уваги плануванню не приділяють. Це часто призводить до прийняття неефективних рішень і втрат об'ємів виробництва.

Доволі часто керівники підприємств, їх заступники, головні спеціалісти, при прийнятті технічних чи технологічних рішень не узгоджують їх з фахівцями економічних служб.

Керівники економічних підрозділів підприємств також не в повній мірі враховують виробничі можливості по технологічному обладнанню, забезпеченню матеріальними, сировинними ресурсами і в результаті при складанні планів виробництва враховуються нижчі показники.

Досить знижує ефективність планової роботи відсутність майже на всіх консервних підприємствах сучасної електронно-об-

числювальної техніки і оргтехніки, що не дає змоги оперативно одержати і обробити інформацію, виконати необхідні розрахунки і прийняти оптимальне рішення.

Запропонована автором блок-схема організації планування виробництва стосовно консервних підприємств передбачає чіткий механізм дій з виділенням основних етапів і залучення відповідних структурних підрозділів. При складанні планів виробництва враховані потенційні можливості підприємства по використанню технологічного обладнання, освоєнню нових видів консервів, а також забезпеченню сировинними, матеріальними, енергетичними ресурсами.

Автор пропонує починати формування планових показників за об'ємами виробництва з проведення маркетингових обстежень, а не за минулорічними показниками сировинної зони і технологічного обладнання, як це було до цього часу на більшості консервних підприємств.

При складанні планових показників на поточний період рекомендовано в обов'язковому порядку враховувати показники перспективного періоду і проволити їх взаємоузгодження.

Запропонована автором схема розрахунків по основних показниках виробничо-господарської діяльності базується на використанні сучасної електронно-обчислювальної техніки (персональні комп'ютери фірми IBM) адаптованої по специфіці консервних підприємств програмах.

Використання автоматизованої програми розрахунків дає можливість більш якісніше проволити планування основних показників і досягати кращих кінцевих результатів.

Так, використання автоматизованої програми планових розрахунків, яка базується на принципі оптимізації по відношенню

до 4-х консервних підприємств мало можливість на 5-8 % отримати відповідної продукції більше, ніж це було фактично досягнута за 1992 рік при незмінних ресурсах сировини і виробничих потужностях технологічного обладнання.

2.4. В ринкових умовах господарювання життєво необхідним для підприємств є стабільне фінансове положення, а саме воно дозволяє в нормальному ритмі випускати всі виробничі витрати без "оглядки" на фінансову службу.

В умовах планової адміністративної економіки не було необхідності приділяти цій службі достатньо уваги як за кваліфікацією персоналу, так і за методами роботи. Але в умовах ринкової економіки це потрібно робити в якнайвищому порядку.

Як показують проведені обстеження серед 12 консервних підприємств України, рівень професійної кваліфікації серед бухгалтерських і фінансових служб самий нижчий серед спеціалістів підприємств.

Такому положенню сприяли існуючі умови господарювання, регламентація діяльності цих служб багаточисельними інструкціями, дефіцитність консервної продукції, що не вимагали чіткої постановки фінансової роботи.

Практично на всіх підприємствах фахівці бухгалтерських і фінансових служб виконували роль статистиків, від яких було потрібні знання певної частини інструктивних матеріалів і своєчасне складання статистичної звітності. Своєчасний економічний аналіз з використанням даних бухгалтерського обліку і залученням фахівців необхідних підрозділів також не виконувалося і, відповідно, майже не поступало пропозицій по суттєвому покращенню економічного стану підприємства.

Майже не налагоджена система оперативної статистичної

звіти і по фінансових показниках протягом декади чи місяця.

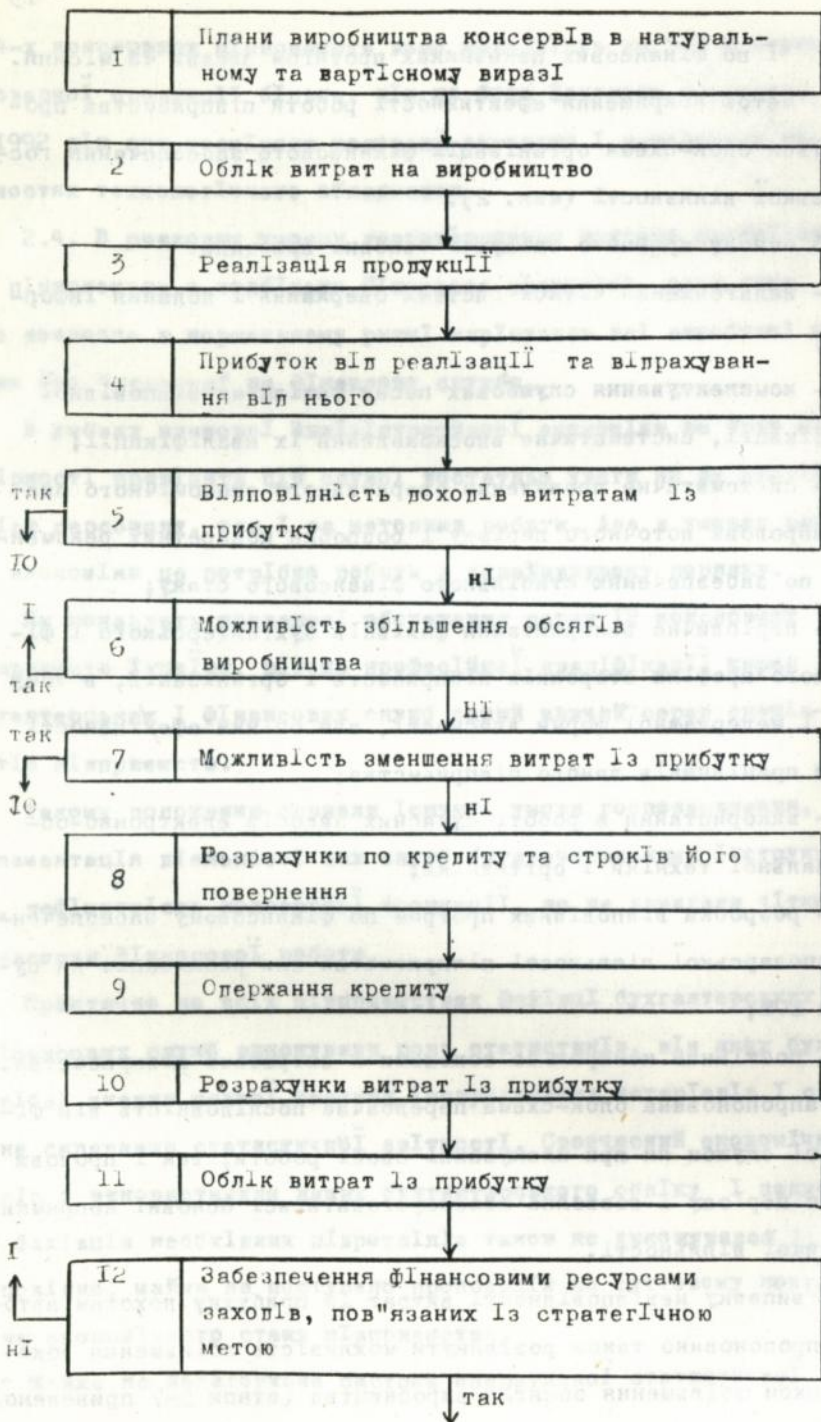
З метою покращення ефективності роботи підприємства пропонується блок-схема організації фінансового забезпечення господарської діяльності (мал. 2).

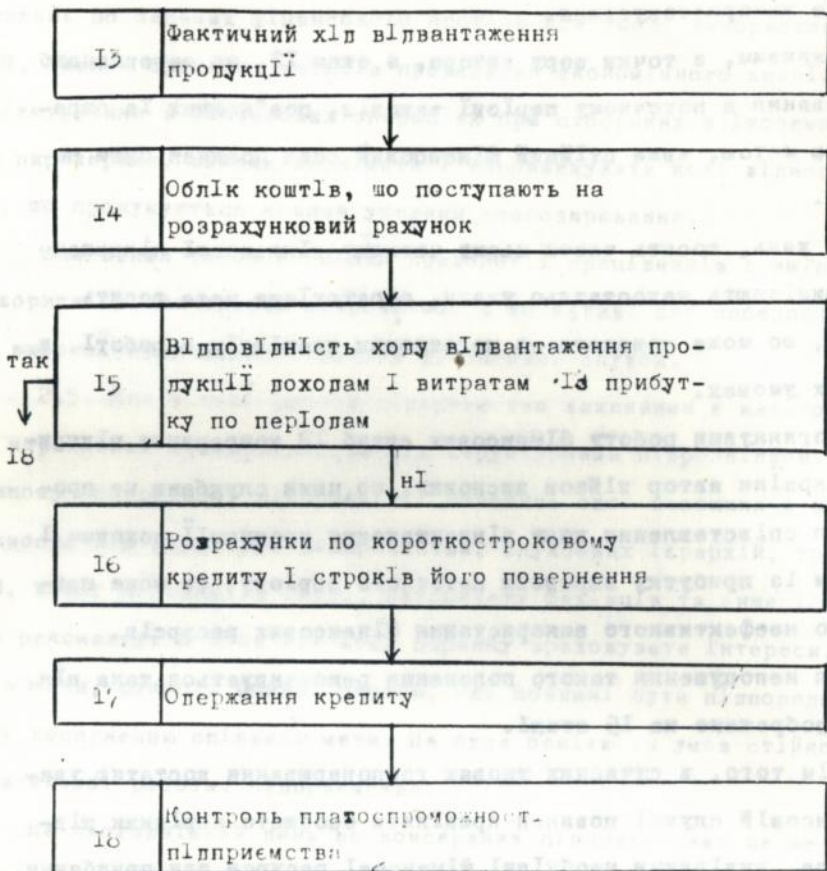
В основу прийнято наступні основні принципи:

- налагодження чіткої системи операння і пошуку інформації;
- комплектування службових посад фахівцями відповідної кваліфікації, систематичне вдосконалення їх кваліфікації;
- систематичне проведення оперативного економічного аналізу впродовж поточного періоду і розробка конкретних рекомендацій по забезпеченню стабільного фінансового стану;
- періодичне використання фахівців бухгалтерського і фінансового профілю сторонніх підприємств і організацій, в тому числі і недержавної форми власності, для оцінки ефективності роботи працівників даного підприємства;
- використання в роботі сучасних засобів електронно-обчислювальної техніки і оргтехніки;
- розробка відповідних програм по фінансовому забезпеченню господарської діяльності підприємства для реалізації на сучасних ЕОМ;
- постійний контроль за доходами і витратами підприємства.

Запропонована блок-схема передбачає послідовність дій фінансової служби як при плануванні своєї роботи, так і провадженні певного періоду і дозволяє взаємоузгодити всі основні напрямки виробничої діяльності.

В випадку невідповідності витрат із прибутку доходам автором запропоновано також розглянути можливість збільшення доходів шляхом збільшення обсягів виробництва (етапи 5-7 приведені

Мал. 2. Блок-схема організації фінансового забезпечення виробничої діяльності підприємства.

блок-схеми), що в практичній діяльності консервних підприємств майже не використовується.

Важливим, з точки зору автора, є етап І2, не передбачено фінансування в поточному періоді заходів, пов'язаних із стратегічною метою, а вже стійкий фінансовий стан повинен бути постійним.

На жаль, посилає часто цьому чиннику діяльності підприємства приділяють недостатню увагу, стратегічна мета посилає розмита, що може привести до негативних наслідків в роботі в ринкових умовах.

Розглянувши роботу фінансових служб І2 консервних підприємств України автор дійшов висновку, що цими службами не проводиться співставлення ходу збільшення продукції походам і витратам із прибутку впровадженню поточного періоду, що може привести до неефективного використання фінансових ресурсів.

Для непопущення такого положення рекомендується така дія, що і відображено на І5 етапі.

Крім того, в сучасних умовах господарювання достатню увагу фінансовій службі повинен приділяти особисто керівник підприємства, випіляючи необхідні фінансові ресурси для придбання обчислювальної техніки, оргтехніки, наванні службових приміщень, підтримувати авторитет керівників і фахівців, створюючи інші сприятливі умови для роботи.

Ринкові умови господарювання будуть вимагати від керівників і фахівців фінансових служб значно більшої кваліфікації.

Запропонована автором посадова інструкція керівника фінансової служби передбачає не лише високу професійну кваліфікацію, але й такі якості, як вміння розробити фінансову політику підприємства на перспективний період, складання технічних

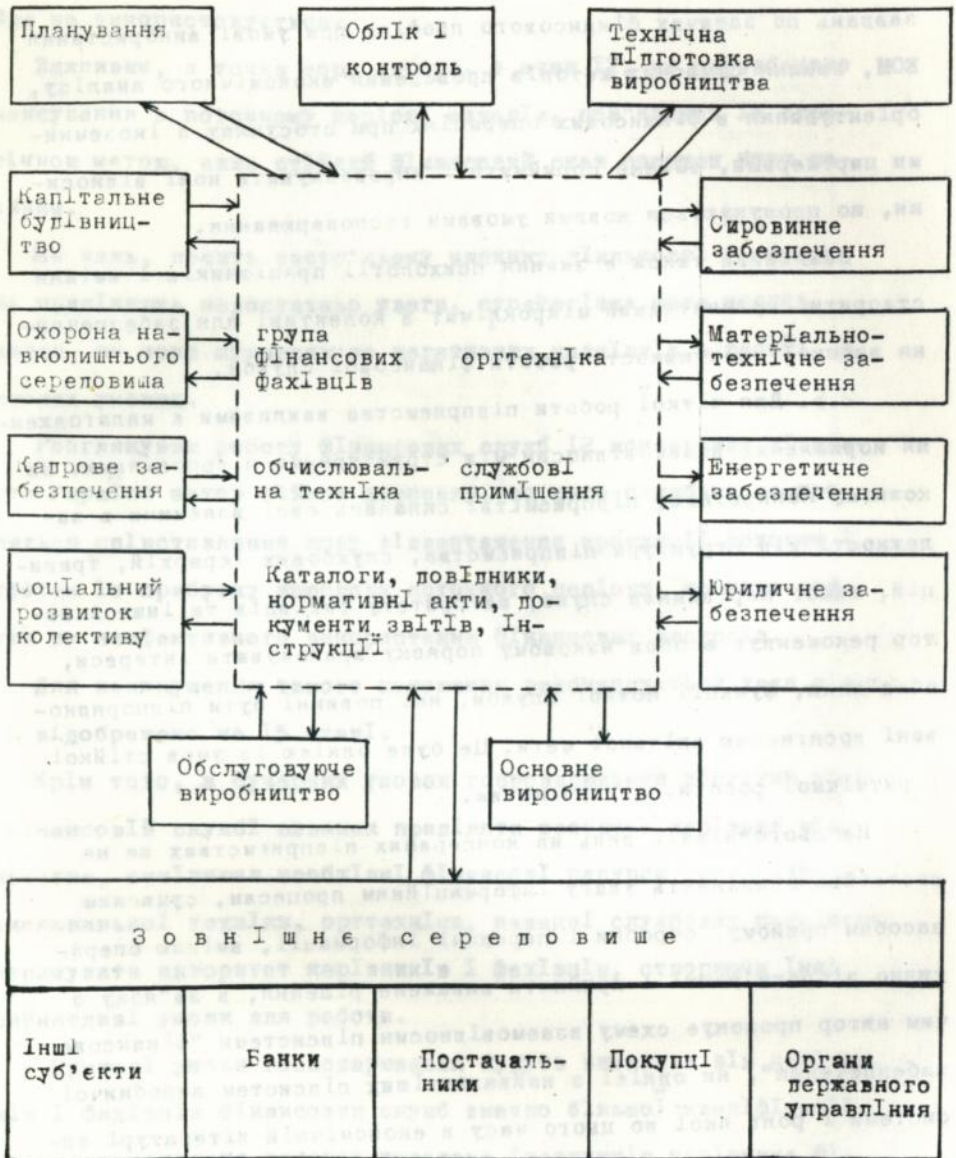
завдань по задачах фінансового профілю при умові використання ЕОМ, знання сучасних методів проведення економічного аналізу, орієнтування в фінансових операціях при стосунках з іноземними партнерами, вміння сприймати і впроваджувати нові відносини, що продукуються новими умовами господарювання.

Важливими також є знання психології працівників і вміння створити сприйнятливий мікроклімат в колективі для забезпечення виської ефективності роботи фінансової служби.

2.5. Для чіткої роботи підприємства важливими є налагодження нормальних взаємовідносин між структурними підрозділами. На кожному конкретному підприємстві склались свої взаємини в залежності від структури підприємства, службових ієрархій, традицій, вимог керівників служб, авторитету фахівців та інше і автор рекомендує в обов'язковому порядку враховувати інтереси, обов'язки, функції кожної служби, які повинні бути підпорядковані досягненню спільної мети. Це буде однією із умов стійкої і ритмічної роботи підприємства.

На сьогоднішній день на консервних підприємствах ще не достатньо прикладають увагу інформаційним процесам, сучасним засобам прийому, обробки і перелачі інформації, вмінню оперативно зібрати дані і прийняти виважене рішення, в зв'язку з чим автор пропонує схему взаємовідносин підсистеми "фінансове забезпечення", як однієї з найважливіших підсистем виробничої системи і роль якої по цього часу в економічній літературі висвітлювалась недостатньо у порівнянні з іншими підсистемами і зовнішнім середовищем.

Як видно з приведеної схеми (мал.3) фінансова служба має прамі і зворотні зв'язки не лише з підрозділами підприємства, а й з зовнішнім середовищем. При налагодженні зв'язків з зов-

Мал. 3. Склад елементів підсистеми "Фінансове забезпечення" та її зв'язок з іншими підсистемами і зовнішнім середовищем.

нішим середовищем достатню увагу приділено оперативності, для чого ця служба повинна бути забезпечена першочисною професійною літературою, сучасними засобами зв'язку, мати уголи з відповідними державними і недержавними органами, що володіють необхідною інформацією, мати можливість встановлювати особисті контакти зі своїми партнерами по роботі.

Автор пропонує налагодити системність в збиранні інформації про потенційних партнерів підприємства по виробничій діяльності, особливо іноземних відносно їх фінансового стану.

Це можна здійснити маючи в розпорядженні відповідні повноваження, скористувавшись послугами юридичних компаній, в тому числі і зарубіжних, застосовуючи сучасну оргтехніку.

Автор рекомендує розробити відповідні нормативні документи, які б враховували специфіку підприємства і регламентували конкретний об'єм інформації і частоту зв'язків.

Певна частина цих нормативних документів – схема зв'язків фінансової служби з іншими підрозділами, посадова інструкція керівника фінансової служби приведені в дисертації.

Автор також пропонує розробити власну філософію функціонування як на рівні підприємства, так і на рівні служб.

2.6. Висновки та пропозиції.

Проаналізувавши роботу консервних підприємств в сучасних умовах, на базі проведених наукових досліджень зроблені такі висновки і внесені пропозиції. Найбільш важливі із них слідує:

1. Ефективне функціонування підприємств можливе лише при врахуванні факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.
2. Ритмічну і злагоджену роботу підприємств можливо організувати при умові чіткого виокремлення підсистем, усвідомлення її ролі і вирішуваних завдань, постійного контролю за станом

підсистем.

3. Особливу увагу слід приділяти комерційному працівнику, розглядаючи його не тільки з позицій фізичних, чи розумових можливостей, а врахувати його здібності, матеріальний стан, особливості характеру, наявність цінних паперів підприємства та інше.
4. Організація виробництва на підприємствах має базуватись на таких положеннях:
  - а) теоретичних положеннях організації виробництва;
  - б) практиці роботи вітчизняних і зарубіжних підприємств;
  - в) можливості поєднання досягнень в організації виробництва за кордоном і нашого власного досвіду;
  - г) напрацювання власної філософії діяльності підприємства.

ПЕРЕЛІК РОБІТ, ЯКІ НАДРУКОВАНІ ПО ТЕМІ ДИСЕРТАЦІЇ.

1. Консервний комбінат на повному господарському (Економіка сільськогосподарських і переробних підприємств, 1989, № 12 - 0,1 л.а. (в співавторстві).
2. Підприємчі форми організації і стимулювання праці на Черкаському консервному комбінаті / В зб. Переловий виробничий досвід і науковий досвід, пропонувані в економіці харчової промисловості і організації заготівель сільськогосподарської сировини. М. АгронДТІ ТЕД Харчової промисловості. 1990 р - 0,1 л.а. / (в співавторстві).
3. Науково-технічний прогрес в умовах повного господарського / Тези доповіді ювілейної науково-практичної конференції ОТІХП ім. М.В.Ломоносова. Одеса. 1990 р. - 0,1 л.а. (в співавторстві).
4. Комплексний технічний розвиток - важливий фактор підвищення.

- ефективності виробництва. / Економіка сільськогосподарських і переробних підприємств. 1991 р. № 4 - 0,1 п.а. (в співавторстві).
5. Шляхи технічного розвитку плодощовочевих консервних заводів / Економіка сільськогосподарських і переробних підприємств. 1992 р. № 10 - 0,1 п.а. (в співавторстві).
6. Забезпечення сировиною консервних заводів України в період формування ринкових відносин. / Держкомітет України по пропівольству. Проектувальний і впроваджувальний центр "Украгпромпраця" К. 1992 р. 2 п.а.
7. Організація виробництва на підприємствах консервної промисловості в умовах ринкової економіки / Тези доповідей наукової конференції ОТІАП ім. М.В.Ломоносова. Одеса. 1993 - 0,1 п.а. (в співавторстві).

Підп. до друку 20.12.93. Формат 60x84 1/16.
Друк офс. Умовн. друк. арк. I. Тир. 80.

Черкаський НДІТЕХІМ

464570

AB 28.977

AB 28.977